



### MICHAŁ PIETRZAK (1929–2021)

W dniu 18 sierpnia 2021 r. w Warszawie zmarł w wieku 92 lat Profesor dr hab. Michał Pietrzak. Pochowano go na cmentarzu Komunalnym Północnym – kwater S-IV-1, rząd 1, grób 22.

Profesor Michał Pietrzak urodził się 15 lipca 1929 r. w Gąbinie, w powiecie Gostynin. Był on jednym z ośmiorga dzieci Franciszka Pietrzaka i Czesławy z domu Menes. Ojciec Profesora M. Pietrzaka, który był obrońcą sądowym oraz działaczem samorządowym, zginął w obozie koncentracyjnym w Dachau. Jego matka również zmarła w czasie drugiej wojny światowej. Profesor M. Pietrzak rozpoczął edukację w Gąbinie, a w okresie okupacji niemieckiej – w Rybnie. Po śmierci rodziców wychowaniem M. Pietrzaka zajął się stryj, który przed wyborami do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r. zmarł w wyniku pobicia przez „nieznanych sprawców”.

W 1948 r. M. Pietrzak ukończył liceum ogólnokształcące im. księcia Józefa Poniatowskiego w Warszawie, a następnie rozpoczął studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego (dalej: WPiA UW). W 1952 r. uzyskał on stopień magistra prawa. W tym też roku zawarł związek małżeński z Barbarą z domu Górską, z którą doczekał się syna – Krzysztofa. Z dniem 1 października 1952 r. M. Pietrzak został zatrudniony na stanowisku asystenta

w Zakładzie Historii Państwa i Prawa Polskiego na WPiA UW, na którym prowadził zajęcia dydaktyczne z historii państwa i prawa polskiego. W dniu 12 stycznia 1961 r. na WPiA UW odbyła się publiczna obrona pracy doktorskiej mgra M. Pietrzaka pt. *Wolność prasy w Polsce 1918–1939*. Promotorem dysertacji był prof. Juliusz Bardach, a recenzentami prof. Konstanty Grzybowski i prof. Bogusław Leśnodorski. W tym samym dniu Rada Wydziału Prawa podjęła uchwałę o nadaniu stopnia doktora nauk prawnych magistrowi M. Pietrzakowi. Rozprawa ukazała się drukiem w 1963 r., a rok później jej Autor otrzymał za nią I nagrodę redakcji „Państwa i Prawa” za pracę doktorską oraz nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego III stopnia. Wcześniej, bo 1 lutego 1962 r., dr M. Pietrzak objął stanowisko adiunkta na WPiA UW.

W dniu 24 czerwca 1968 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego poświęcone kolokwium habilitacyjnemu dra M. Pietrzaka, adiunkta przy Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego. Podstawą przewodu habilitacyjnego była praca pt. *Rządy parlamentarne w Polsce w latach 1919–1926*. Recenzentami byli: prof. J. Bardach, prof. K. Grzybowski oraz prof. B. Leśnodorski. W głosowaniu tajnym Rada WPiA UW jednogłośnie przyjęła kolokwium habilitacyjne dra M. Pietrzaka i postanowiła nadać mu stopień naukowy docenta z historii państwa i prawa polskiego. Rok później dysertacja ukazała się drukiem, a jej Autor otrzymał III nagrodę w konkursie za pracę w dziedzinie najnowszej historii Polski czasopisma „Polityka” i nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. W 1969 r. został on powołany na Kierownika Zespołu Prawa Wyznaniowego w ramach Instytutu Nauk o Państwie i Prawie, które to stanowisko pełnił w latach 1969–1972.

W dniu 15 lipca 1968 r. dr hab. M. Pietrzak został powołany na stanowisko docenta w Zakładzie Prawa Wyznaniowego w Instytucie Nauk o Państwie i Prawie. Do 1970 r. był on zastępcą dyrektora Instytutu Historyczno-Prawnego na WPiA UW. W 1970 r. doc. dr hab. M. Pietrzak został przeniesiony z Instytutu Historyczno-Prawnego do Instytutu Nauk o Państwie i Prawie WPiA UW. W 1975 r. został on powołany w skład Komitetu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, a w 1985 r. na członka Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Na podstawie uchwały Rady Państwa nr 22/79 z dnia 12 kwietnia 1979 r. docent Michał Pietrzak uzyskał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk prawnych. W 1986 r. Profesor M. Pietrzak został przeniesiony z Instytutu Nauk o Państwie i Prawie do Instytutu Historii Prawa, Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego. W dniu 12 grudnia 1989 r. Prezydent państwa polskiego nadał M. Pietrzakowi tytuł naukowy profesora zwyczajnego nauk prawnych, a od 1 stycznia 1990 r. został on profesorem zwyczajnym na WPiA UW. W latach 1992–2008 Profesor M. Pietrzak był profesorem Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, na której prowadził zajęcia z prawa wyznaniowego. Poza tym w latach 1994–2008 pełnił on tam funkcję Kierownika Studium Doktoranckiego. Ostatecznie pracę na WPiA UW Profesor M. Pietrzak zakończył z dniem

30 września 2017 r., co było związane z jego przejściem na emeryturę. Warto zaznaczyć, że Profesor M. Pietrzak przepracował na WPiA UW, przechodząc wszystkie szczeble kariery naukowej, przeszło 65 lat, tj. od pomocnika asystenta do profesora tytularnego. Wśród swoich mistrzów naukowych wymieniał on przede wszystkim prof. Jakóba Sawickiego, prof. Henryka Świątkowskiego oraz prof. Juliusza Bardacha.

Na Uniwersytecie Warszawskim oraz WPiA Profesor M. Pietrzak pełnił wiele kluczowych funkcji, m.in.: Przewodniczącego Komisji Stypendialnej (w latach 1960–1964); Opiekuna Punktu Konsultacyjnego Studium Zaocznego i Zawodowego Studium Administracyjnego w Białymstoku (w latach 1965–1966); Kierownika Punktu Konsultacyjnego WPiA UW w Olsztynie (w latach 1970–1973); członka Rady Naukowej Instytutu Nauk o Państwie i Prawie (od 1970 r.); Kierownika Prawniczego Studium Stacjonarnego WPiA UW (w latach 1971–1974); Zastępcy Dyrektora Instytutu Nauk o Państwie i Prawie (w 1975 r.); członka Rady Naukowej Instytutu Historyczno-Prawnego (w latach 1969–1970, a następnie od 1976 r.); Zastępcy Kierownika Podyplomowego Studium Religioznawstwa i Kultury Światopoglądowej na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego (1976 r.); Kierownika Punktu Konsultacyjnego WPiA UW w Płocku (w latach 1976–1978); członka Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli Akademickich (w latach 1976–1984); Prodziekana WPiA UW (w latach 1978–1981); członka Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli Akademickich w Uniwersytecie Warszawskim (1976–1978, 1982–1984); członka Senatu Uniwersytetu Warszawskiego, jako delegat WPiA (w latach 1983–1986); członka Komisji Statutowej Uniwersytetu Warszawskiego (w latach 1984–1993); członka Rektorskiej Komisji Pomocy Społecznej (w latach 1987–1988); Dyrektora Instytutu Historii Prawa (w latach 1987–1993); Kierownika Zakładu Prawa Wyznaniowego (w latach 1989–2006); członka Wydziałowej Komisji Oceniającej Nauczycieli Akademickich WPiA UW (w latach 1988–1990, 1993–1996); członka Rady Naukowej Centrum Studiów Samorządu Terytorialnego i Rozwoju Lokalnego w Uniwersytecie Warszawskim (w latach 1994–1995); Kierownika Zakładu Historii Państwa i Prawa Polskiego (w latach 1998–2003); Przewodniczącego Komisji Rewizyjnej Fundacji Uniwersytetu Warszawskiego dla budowy Biblioteki Uniwersyteckiej (w latach 1995–2008).

Zainteresowania naukowe Profesora M. Pietrzaka ogniskowały się przede wszystkim wokół ustroju i prawa polskiego w XX w. Należy jednak zaznaczyć, że od 1968 r. podjął on badania naukowe i pracę dydaktyczną w zakresie prawa wyznaniowego. W 1976 r. ukazał się po raz pierwszy podręcznik pt. *Historia państwa i prawa polskiego*, którego był on współautorem razem z prof. J. Bardachem i prof. B. Leśnodorskim. Książka doczekała się kolejnych 19 wydań i ostatni raz została opublikowana w 2015 r. Dwa lata później, tj. w 1978 r., ukazał się podręcznik pt. *Prawo wyznaniowe*, wznawiany dziesięć razy aż do 2013 r. Na niwie państwowej Profesor M. Pietrzak odegrał istotną rolę m.in. w unormowaniu stosunków

między państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi; w zakresie regulacji prawa prasowego, w szczególności cenzury; w pracach komisji parlamentarnych, jako ekspert z zakresu szkolnictwa wyższego, zniesienia kontroli publikacji i widowisk, konkordatu oraz spraw wyznaniowych. W latach 1980–1983 był on członkiem podkomisji prawniczej Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu i Episkopatu Polski, uczestnicząc w przygotowaniu projektu ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W 1981 r. był on współtwórcą ustawy ograniczającej cenzurę, tj. projektu ustawy o kontroli publikacji i widowisk, która poddawała ją kontroli Naczelnego Sądu Administracyjnego, oraz przewodniczył zespołowi złożonemu z pracowników Wydziału Prawa, który przygotował społeczny projekt ustawy o Trybunale Stanu. Ponadto w latach 1987–1989 był on ekspertem Polskiej Rady Ekumenicznej i uczestniczył w pracach nad projektem ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.

W 1993 r. Profesor M. Pietrzak wspólnie z Andrzejem Ajnenkiele, Andrzejem Rzeplińskim, Władysławem Teofilem Kuleszą oraz Lechem Falandyszem przygotował prezydencki projekt konstytucji – Lecha Wałęsy. Do 1995 r. był on przedstawicielem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego, a następnie uczestniczył jako ekspert Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego, w pracach poprzedzających uchwalenie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Jego koncepcja „demokratycznego państwa prawnego” znalazła swój wyraz najpierw w art. 1 uchwalonej w dniu 29 grudnia 1989 r. ustawy o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 22 lipca 1952 r., a następnie w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Co istotne, wcześniej, w dniu 2 października 1988 r., Profesor M. Pietrzak wygłosił wykład inauguracyjny na Uniwersytecie Warszawskim właśnie na temat demokratycznego państwa prawnego na prośbę ówczesnego rektora Uniwersytetu Warszawskiego prof. Grzegorza Białkowskiego.

Profesor M. Pietrzak był promotorem 25 prac doktorskich oraz występował jako recenzent w około 40 przewodach doktorskich i habilitacyjnych, w tym w przedmiocie nadania tytułu naukowego profesora. Zasiadał on w kolegium redakcyjnym „Czasopisma Prawno-Historycznego” oraz radzie naukowej „Przeglądu Prawa Wyznaniowego”. W latach 1952–1980 Profesor M. Pietrzak był członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego, a w latach 1980–1991 należał do NSZZ „Solidarność”. Był on również członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W 2008 r. z jego inicjatywy oraz ks. prof. Henryka Misztala zostało powołane Polskie Towarzystwo Prawa Wyznaniowego, w którym zasiadał on jako członek Rady Programowej. Prywatnie Profesor M. Pietrzak był zapalonym działkowcem, w szczególności sadownikiem, oraz turystą.

Profesor M. Pietrzak został odznaczony: Srebrnym Krzyżem Zasługi (1956 r.); Medalem „Zasłużony dla województwa olsztyńskiego” (1969 r.); Złotym Krzyżem Zasługi (1970 r.); Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego

(1972 r.); Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1980 r.); Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1982 r.); Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1998 r.); Medalem Pamiątkowym „Pro Masovia” (2009 r.); Orderem Świętej Marii Magdaleny II stopnia Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (2009 r.); Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (2011 r.); Medalem za Zasługi dla Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie (2018 r.).

Profesor M. Pietrzak pozostanie w pamięci społeczności akademickiej jako wybitny naukowiec oraz dydaktyk, przy tym skromny i życzliwy, w szczególności wobec adeptów nauki prawa. Ponadto Profesor M. Pietrzak był zawsze uśmiechnięty i podchodził z dużym dystansem do otaczającej go rzeczywistości. Oczywiście wymienione wyżej osiągnięcia naukowe i działalność na forum publicznym stanowią zaledwie skromny zarys działalności Profesora M. Pietrzaka. Wystarczy wspomnieć, że był on znawcą ustroju i prawa polskiego, w szczególności XX w., polskiego parlamentaryzmu oraz prawa wyznaniowego. Zнали go i cenili pracownicy WPiA UW, którzy mogli liczyć na jego pomoc oraz cenne uwagi. Profesora M. Pietrzaka można było spotkać w każdy wtorek o godzinie 12.00 na dyżurze. Jego uczniowie zwracali się do niego „Panie Profesorze”, co obecnie należy już do rzadkości ze względu na złe pojętą fraternizację stosunków międzyludzkich, w tym uniwersyteckich. Profesor M. Pietrzak zaś zwracał się do aplikantów nauki: „Panie Kolego”, co już świadczyło o pewnej zażyłości naukowej. Dlatego miałym zaszczytem dla Jego uczniów, w tym dla piszącego te słowa, jest stwierdzenie, że „byliśmy uczniami Pana Profesora Michała Pietrzaka”. I jedynie zabraknie, właśnie na korytarzu pierwszego piętra *Collegium Iuridicum I*, słynnego powiedzenia Pana Profesora: „Co tam u Pana, Panie Kolego?”.

Robert Jatrzębski

## WYKORZYSTANO:

Akta osobowe prof. Michała Pietrzaka na WPiA UW

Bałtrusajtys G., *Habilitacja dra Michała Pietrzaka z Historii Państwa i Prawa Polskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1969, t. XXI, z. 1

Borecki P., Czohara A., Zieliński T. J. (red.), *Pro bono Reipublicae. Księga jubileuszowa Profesora Michała Pietrzaka*, Warszawa 2009

Izdebski H., *Profesor Michał Pietrzak*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2010, t. LXII, z. 1

*Nagrody „Polityki”* 1969, „Polityka” z dnia 28 czerwca 1969 r., nr 26 (643)

Paczkowski A., *Sejmowładztwo*, „Kultura” z dnia 6 kwietnia 1969 r., nr 14 (392)

Pietrzak M., *Demokratyczne świeckie państwo prawne*, Warszawa 1999

Pietrzak M., *O ustroju, prawie i polityce II Rzeczypospolitej. Pisma wybrane* (wprowadzenie, wybór i redakcja naukowa P. Borecki, C. Janik), Warszawa 2018

Sójka-Zielińska K., *Obrona pracy doktorskiej Michała Pietrzaka*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1962, t. XIV, z. 1

Stanulewicz M., *Jubileusz Profesora Michała Pietrzaka*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2010, t. LXII, z. 1

*Z Profesorem Michałem Pietrzakiem rozmawia Henryk Olszewski*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2008, t. LX, z. 1